

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2023

A kutató neve	
Farkas Mónika Kitti	
A kutatás témája	
A Kossuth Lajossal kapcsolatos levéltári források feltárása a római <i>Istituto per la Storia del Risorgimento italiano</i> intézményben	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Olaszország, Róma
intézmény(ek)	<i>Istituto per la Storia del Risorgimento italiano</i> (Az olasz <i>Risorgimento</i> történetének intézménye)
A kutatás ideje	
2023. június 19 - 2023. szeptember 8. (ösztöndíj keretében 2023. június 19 - 2023. augusztus 19.)	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
Az <i>Istituto per la Storia del Risorgimento italiano</i> intézményének legfőbb célja, hogy az olasz <i>Risorgimento</i> – vagyis az olasz egység megteremtését célul kitűző évtizedek – eseményeinek, kiemelkedő személyeinek emlékét méltó módon megőrizhesse, a kapcsolódó felhalmozott tudás- és forrásanyagot a közönség számára elérhetővé tegye. A konzultálható források alapján a korszak politikai-ideológiai átalakulása, Itália külpolitikai és diplomáciai kapcsolatai, az irodalmi-kulturális élet fejlődése (kiemelendő az intézményben őrzött, számos korabeli szépirodalmi mű eredeti kézírata) válik kutathatóvá. Ráadásul a <i>Risorgimento</i> nemcsak Itáliára volt nagy hatással, hanem az európai politikában és diplomáciában is egyre meghatározóbb szerepet töltött be, különösen az 1850-es évektől. E nemzetközileg kiélezett helyzetben Itália és Magyarország között erős kötelék szövődött, amelynek motorja a közös ellenség, Ausztria elnyomó uralma volt: Magyarország teljes területe, Itália esetében pedig a Lombard-Velencei Királyság tartozott osztrák fennhatóság	

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

alá. A két állam politikusai és értelmisége egyaránt szövetségesként tekintett egymásra a maga függetlenségi törekvéseiben: az összefogásuk és a kölcsönös segítségnyújtásuk alap gondolata szerint amint az egyik területen sikerül egy új – a társadalom döntő többsége által támogatott – szabadságharcot kirobbantani, akkor a másik nemzet harapófogóba szorítja a Habsburgokat, ezáltal közös erővel, egyszerre vívhatja ki Magyarország és Itália a függetlenségét.

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharcot követően Kossuth élete végéig emigrációban tartózkodott. Ennek során aktív kapcsolat fűzte – már jóval az emigrációjának torinói időszaka előtt is – a *Risorgimento* eseményeit alakító politikuskhoz, értelmiség képviselőihez és az olasz emigráció tagjaihoz. A vizsgált kéziratok 1851 és 1887 közé datálhatók, tartalmukat tekintve pedig Kossuth emigrációs tevékenységéről szolgálnak adatokkal, illetve arról, hogyan igyekezte egyengetni az itáliai egyesítés és a magyar függetlenségi szándék közös útját.

A felkutatott forrásokat két csoportba rendeztem. Az első az 1851 és 1860 között született levelek és egyéb dokumentumok: az ide sorolt források arra az időszakra vonatkoznak, amelyben Itália területi-politikai egységesülés előtt állt és Magyarország a szabadságharc leverését követő megtorlások és az azt követő passzív ellenállás helyzetében kereste a függetlenedés útját. Ebbe a kategóriába tartozik az iratok döntő többsége. A második csoportot az 1861 és 1887 között kelt levelek alkotják: ezek tematikájában két fontos, az európai politikára kiható változás érezteti hatását: egyrészt az 1861-ben létrejött olasz egység, illetve Magyarország egyre konkrétabb lépései az 1867-es kiegyezés felé. Ebben az időszakban továbbra is fontos volt a két nemzet közötti összefogás eszméje, hiszen Itália egészen 1866-ig nem tudhatta magáénak Veneto tartományt, amelynek megszerzéséhez Magyarországtól várta a segítséget. Ugyanakkor a forrásokban, a magyar fél részéről, megjelent a csalódás hangja is a megelőző évtizedek alakulását illetően.

Az első időszakban keletkezett Kossuth-levelek az Egyesült Államokban és Anglia területén folytatott toborzó-és adománygyűjtő körútról és egyéb, a magyar ügygel kapcsolatos szervezéséről tanúskodnak. A Giuseppe Mazzininek, Giuseppe Garibaldinak, Hugh Forbesnak írt levelekben több kérdést érintett. Az amerikai út kapcsán számos forrás bizonyítja, hogy Kossuth a tevékenysége során folyamatosan tájékoztatta Mazzinit a bevételek alakulásáról, a beszerzett fegyverekről és az amerikai közhangulat alakulásáról.

Ez utóbbit illetően Kossuth pozitív fejleményekről számolt be: beszédjei felrázták a politikai életet, több államban a szabadságküzdelmek és az önvédelmi háborúk támogatásáról szóló törvényeket fogadtak el, amelyek a Szenátus és a Kongresszus elé kerültek, amelynek Európa-párti döntésében rendkívüli módon bízott a magyar politikus. 1851-1860 közötti a magyar-olasz ügyet nagyban befolyásolta a Török Birodalom támogatásának elnyerése. 1854-ben Kossuth a keleti kérdés fontosságáról értekezett Mazzinivel: ha Ausztria belekeveredik egy háborúba, akkor Magyarország, török segítség mellett, 100000 katonával tudna hadba szállni ellene, illetve Itáliának is lehetősége nyílna az osztrákoktól való függetlenedésre. 1855-ben azonban már kénytelen volt arról írni, hogy a törökök a megfontolásaik alapján úgy döntöttek, hogy sem az olasz, sem a magyar fél nem rendelkezik elegendő „őnerővel”, nem tudnak megfelelő társadalmi bázist szervezni a felkelésekhez, illetve sem Mazzini, sem Kossuth nem tudnak anyagi támogatást szerezni: ebben a helyzetben pedig a Porta nem kívánta kompromittálni magát. Kossuth hangsúlyozta, hogy szerinte az adott történelmi pillanatban Itáliának kellene kirobbantania egy forradalmat, amelyhez Magyarország biztosan csatlakozna.

A különböző források alapján az is kiderül, hogy Mazzini nagy segítséget jelentett számára abban (különösen az amerikai útja során), hogy összeköttetést biztosított Kossuth és annak magyarországi ügynökei között, az összegyűjtött adományok egy részéből biztosította a szervezkedéseiket. Ehhez az időszakhoz kapcsolódnak még a Kossuth és Mazzini által szerkesztett különböző kiáltványok („*Proclami*”), amelyekkel általában az osztrák seregbe besorozott magyar és olasz katonákat kívánták megszólítani. A kiáltványokban a korszakban jól ismert toposzok, jól szerkesztett tematikai és retorikai elemek mentén (vérszomjas Ausztria, aki elszakítja a nemzet fiait, idegen népért való értelmetlen, „kényszerű” önfeláldozás, amíg saját honfitársaikat Milánóban, illetve Aradon és Pesten az osztrákok végzik ki stb.) igyekeztek arra biztatni a honfitársakat, hogy csatlakozzanak a szabadságért küzdő nemzeti erőkhöz.

Kiemelendő Kossuth Garibaldihoz írt levele is 1860-ból. A dokumentum egy ajánlólevél, amelyben Kossuth egykori 1848-1849-es tisztjét, Nyári Albert grófot, annak kérésére Garibaldi katonai szolgálatába ajánlotta.

Ehhez az időszakhoz tartoznak továbbá azok az iratok is, amelyekben a Felice Orsinivel kapcsolatos gondolatait fejti ki: csodálja szökését az osztrákok mantovai börtönéből,

megemlékezik a vele való első találkozásról a londoni emigrációs életben, illetve elemzi az Orsini által a francia császár ellen elkövetett merényletkísérletet és az olasz hazafi által III. Napóleonnak írt levelek hitelességét. A szóban forgó források feltárása és elemzése a vállalt munkán felül végzett tevékenység, az iratokat a kutatás során véletlenül fedeztem fel.

A Kossuth-emigráció második időszakának levelezései (1861-1887) többek között a magyar politikus illetve Giuseppe Garibaldi, Giuseppe Giacomo Alvisi, Federico Bellazzi és Vincenzo Cordova között zajlott. Az ide csoportosítható források jól mutatják, hogy Kossuth az olasz egység létrejötte után is folyamatosan kereste a nemzetközi események alakulása által biztosított alkalmat a magyar függetlenség megteremtésére. A második olasz függetlenségi háborúhoz (1859) és az azt követő évek eseményeihez nagy reményeket fűzött: Bellazzival élénk levelezést folytatott 1861 során a magyar csapatok kérdéséről. Ugyanakkor már ugyanabban az évben megmutatkoztak azok a – főként a sajtóban fellelhető – jelek, amelyek arról árulkodtak, hogy Kossuth személye egyre kevésbé esett pozitív megvilágítás alá. A magyar politikus 1861-ben arra utasította Bellazzit, hogy kérjen helyreigazítást az *Il Movimento* (1855-1892) című lapban, amely arról cikkezett, hogy a magyarok utópisztikus küzdelmének tárgya „Szent István trónjának megszerzése”. Giacomo Alvisi mindezek ellenére továbbra is megfelelő szövetségest látott a magyar emigránsban. Veneto területének Ausztriától való függetlenedését elmélete szerint olasz segítséggel támogatott magyarországi felkeléssel lehetne elérni, számításba véve a többi Duna-menti nép diplomáciáját és politikai stratégiáját a török-osztrák-porosz hatalmi tengelyben. Alvisi ugyanebben a témában és Kossuth szerepéről írt Garibaldinak 1862-ben: e forrás szintén a vállalásokon túlmutató anyag, amelyet véletlenül fedeztem fel a kutatás során. Alvisi részletesen kifejti benne, hogy Veneto megszerzésének két lehetséges módja van: az egyik, hogy olasz önkéntesek egy angol hajó kíséretében, az osztrákok által ellenőrzés alatt tartott dalmát parttól indulva Pestig nyomulnak, majd ott felkelést robbantanak ki a magyar szervezkedés résztvevőivel együtt. A másik elképzelés szerint pedig egyenesen Veneto területéről kell a háborút elindítani Ausztria ellen. E két lehetőség kapcsán kéri ki Garibaldi véleményét: jobb lenne-e Kossuth eredeti terveit követni és csak akkor háborút indítani olasz részről, ha már a magyar események hatására Ausztria figyelme és ereje kettészakadt.

Kossuth 1866-ban, a harmadik olasz függetlenségi háború során, a Garibaldinak címzett levelében gratulál az olasz hazafi szerepvállalásához önkéntesei élén, illetve arról érdeklődik, hogy számára és egy konspirációnak (Magyarország érdekében) lenne-e helye Garibaldi terveiben. A kutatás során talált legkésőbbi, 1887-es Cordovának címzett Kossuth-levelben az élete vége felé járó reményvesztett és az 1867-es kiegyezést mint a magyarországi helyzet konszolidálásának végső megoldását elfogadni nem tudó politikus gondolatai jelennek meg. A forrásban az 1866-os események során megélt politikai bizonytalanságát fejt ki: a II. Viktor Emánuel király által képviselt tervekhez és az olasz-magyar közös érdekekhez fűzött reményei semmivé foszlottak III. Napóleon növekvő befolyása és az osztrákok ellen folytatott piemonti-francia háború miatt. Ennek kapcsán kifejezi véleményét az akkori piemonti miniszterelnök, Ricasoli hibáiról, a francia-osztrák titkos tárgyalásokról, amelyek összességében odáig vezettek, hogy végül nem jött létre az olasz csapatok által is támogatandó magyarországi osztrákellenes lázadás.

A kutatás módszere

Az *Istituto per la Storia del Risorgimento italiano* online katalógusában (<http://win.risorgimento.it/index.php?section=ricerca-avanzata>), illetve a levéltárban található papíralapú katalógusokban (*schedari cartacei*) folytatott kulcsszavas keresést követően gyűjtöttem össze az áttekinteni kívánt szövegkorpuszt. A források elemzése során elsősorban filológiai módszereket alkalmaztam, továbbá az értelmezés és a fordítás megkönnyítése érdekében átiratokat készítettem az anyagokról, a későbbi kutatások elősegítéséhez digitális formában (fotó) is rögzítésre kerültek a kéziratok.

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)

A beszámoló elkészítését megelőzően leadtam egy kéziratot a Nuova Corvina folyóirat 30. jubileumi kötetéhez. A tanulmányban az ösztöndíjas időszak alatt feltárt, Kossuth Lajos és Felice Orsini politikai kapcsolatára utaló Kossuth-leveleket dolgoztam fel. Az ösztöndíjas időszakban elemzett iratokban a korszak olasz politikusai, kultúraszervezői által kifejtett, Itália *risorgimentós* történetével kapcsolatos gondolatok és ideológiák fontos adalékot jelentenek a doktori disszertációm elkészítéséhez.

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

2023 áprilisában egy egyhetes tanulmányút keretében az *Istituto per la Storia del Risorgimento italiano*ban megkezdtem a feldolgozandó anyag mennyiségi és tematikai áttekintését, amely jelentősen megkönnyítette a későbbi munkát. Meglátásom szerint nagyban hozzájárulhat a kutatás sikerességéhez, ha – amennyiben a körülmények lehetővé teszik – a kutató az ösztöndíjas időszak megkezdése előtt egy rövid tanulmányút során előzetesen felméri a felkutatásra és elemzésre váró forrásanyagot.

A személyes tapasztalataim alapján szívből ajánlom a Collegium Hungaricum Róma szállásának igénybevételét azon jövőbeli kutatóknak, akik Rómában kívánnak kutatásokat folytatni. A szállás nemcsak a napi szinten elvégzett munka összesítésére, rendezésére alkalmas, de akár – az ösztöndíjas időszak alatt esedékes – online konferenciákon való részvételhez is nyugodt körülményeket biztosít.

Kelt: Szeged, 2023. 12. 04.

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping letters, positioned above a horizontal dotted line.

kutató aláírása